

Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.

УДК 338.486

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ЕТНОТУРИЗМУ: ПІДХОДИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Жанна Бучко

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна

Проаналізовано поняття культурно-історичного, культурно-релігійного, культурно-антропологічного, культурно-екологічного, історико-етнографічного, культурно-етнічного, культурно-етнографічного та інших підвидів пізнавального туризму. Обґрунтовано поняття етнотуризму, що включає в себе ознаки вище зазначених, та виокремлюється як вид пізнавального туризму, основною метою якого є відвідування етнокультурного об'єкта для пізнання історичних, археологічних, антропологічних, етнографічних, культурних, архітектурних, побутових особливостей того чи іншого народу (етносу), що проживає зараз або проживав коли-небудь на даній території. Узагальнено предметну сутність етнотуризму, що орієнтований на ознайомлення туриста з традиціями і звичаями регіону, який він відвідує.

Ключові слова: етнотуризм, історико-культурний туризм, культурно-етнографічний туризм, туристичний ринок.

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF ETHNOTURISM: APPROACHES AND DEFINITIONS

Zhanna Buchko

Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

The concepts of cultural-historical, cultural-religious, cultural-anthropological, cultural-ecological, historical-ethnographic, cultural-ethnic, cultural-ethnographic and other subtypes of cognitive tourism are analyzed. The concept of ethnotourism, which includes the above-mentioned features, is substantiated and is distinguished as a type of cognitive tourism, the main purpose of which is to visit an ethnographic object to learn about the historical, archaeological, anthropological, ethnographic, cultural, architectural, everyday features of a particular people (ethnos), who lives now or has ever lived in this territory. The objective essence of ethnotourism, which is focused on familiarizing tourists with the traditions and customs of the region they visit, is summarized.

Keywords: ethnotourism, historical and cultural tourism, cultural and ethnographic tourism, tourist market.

Туристичний ринок України з кожним роком змінюється, розвивається і встановлює нові правила функціонування окремих суб'єктів туристичної діяльності. З диверсифікацією вимог до туристських потреб та збільшенням обсягу попиту на окремі туристично-рекреаційні регіони туристична галузь змушена розширювати горизонти, виділяючи нові підвиди туризму для реалізації та організації ще більшої кількості туристичних маршрутів, які б зацікавили сучасного туриста. Виникає необхідність пошуку нових туристичних ресурсів та нових вражень, які сприяли би реорганізації культурно-пізнавальної сфери туристичної галузі, наповнюючи сферу туристичного обслуговування новими сенсами.

Нині в міжнародному туризмі, крім традиційного культурно-пізнавального напрямку, в практику вже увійшли поняття культурно-історичний, культурно-релігійний, культурно-антропологічний, культурно-екологічний, історико-етнографічний, культурно-етнічний, культурно-етнографічний, етноксогогенний та інші підвиди пізнавального туризму. Зокрема, під культурно-історичним туризмом слід розуміти туристичну подорож з метою задоволення інтересу до історії регіону (країни, області, району), відвідини пам'ятних місць, історичних пам'ятників, організація тематичних лекцій з історії та інших заходів, спрямованих на дослідження історичних аспектів краю. Культурно-релігійний туризм передбачає зацікавленість релігіями з відвіданням культових споруд, місць паломництва, організацію тематичних лекцій з релігії, знайомство з релігійними звичаями, традиціями, ритуалами і обрядами регіону. Відвідування країни з метою знайомства з сучасною «живою культурою» та зацікавленість представниками етносу у розвитку з точки зору еволюції є предметною сутністю культурно-антропологічного туризму. Інтерес до археології країни, відвідування пам'яток старовини, місць розкопок, участь в археологічних експедиціях та походах, а також участь в спеціалізованих археологічних

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

розкопках стають підґрунтям для культурно-археологічного туризму. Культурно-екологічний туризм передбачає задоволення інтересу туриста в пізнанні процесів взаємодії природи і культури, відвідування природно-культурних ансамблів, участь у культурно-екологічних програмах та можливість побачити природно-культурні пам'ятки. Історико-етнографічний напрям в туризмі пов'язаний з пізнанням історико-етнічних об'єктів та виявленням їх взаємовпливів. Культурно-етнічний туризм передбачає відвідування батьківщини предків, знайомство з культурною спадщиною свого народу, специфічних етнічних рис регіонів. Культурно-етнографічний своїм об'єктом має пізнання культури етносу (народу і народності) певного регіону, об'єктів, предметів і явищ етнічної культури, побуту, народного костюма, мови, фольклору, традицій і звичаїв, етнічної творчості певного етносу. Етноекзогенний туризм, за І. Винниченком, передбачає відвідання місць в певній країні (регіоні), у той чи інший спосіб пов'язаних з некорінними (нетитульними) етносами [4, с. 9].

Зазначені риси та специфічні особливості, представлені у підвидах пізнавально-культурного туризму, дають підстави узагальнити їх у понятті етнотуризму, що включає в себе ознаки вище зазначених, та доречно виділяти як вид пізнавального туризму, основною метою якого є відвідування етнокультурного об'єкта для пізнання історичних, археологічних, антропологічних, етнографічних, культурних, архітектурних, побутових особливостей того чи іншого народу (етносу), що проживає зараз або проживав коли-небудь на цій конкретній території. Зазвичай найчастіше етнотуризм орієнтований на ознайомлення туристів з традиціями і звичаями регіону, який він відвідує.

Світова практика доводить, що етнотуризм здатний задовольнити цілий ряд духовних потреб людини. Найбільш важливим аспектом в організації етнотуризму є ознайомлення учасників з традиціями і культурою різних етносів. Традиції – це система позицій, цінностей, норм поведінки і принципи відносин між людьми в країні. Характеристика традицій включає аналіз існуючих традицій, їх місце в житті країни та їх прив'язку до конкретних етносів і територій. Роль традиції неоднакова в різних сферах соціального життя. У меншій мірі традиція проявляється в економіці, досягає максимуму в релігії. Спільноти і соціальні групи, беручи одні елементи соціокультурної спадщини, в той же час відкидають інші, тому традиції можуть бути як позитивними (що і як традиційно приймається), так і негативними (що і як традиційно відкидається).

Етнотуризм може бути представлений кількома формами. По-перше, це відвідування існуючих поселень, що зберегли особливості традиційної культури і побуту певних народів. Вказані поселення можна назвати демонстраційними або показовими, і вони бувають як постійні, так і тимчасові (наприклад, стоянки кочівників-скотарів або бродячих мисливців і збирачів). Туристичні маршрути, що проходять через такі поселення, існують в багатьох країнах. По-друге, етнотуризм включає в себе знайомство з музеями народного побуту [1]. Особливий інтерес викликають етнографічні музеї під відкритим небом, в яких містяться зразки традиційної архітектури, предмети побуту і проводяться національні свята [2]. При цьому людина може своїми очима побачити предмет, що належить до тієї чи іншої культури та епохи, дізнатися про його ділове і символічне призначення, іноді навіть доторкнутися до нього та відчути причетність до культури свого та інших народів. Прикладом такого об'єкта для організації етнотуризму є Чернівецький обласний музей народної архітектури і побуту.

Розвиватися етнотуризму допомагають різноманітні виставки, присвячені культурі, архітектурі, побуту етнографічної спільноти, що проживала на території відповідного району чи області. Часто при організації етнотурів використовують відвідування центрів народних промислів та залучення до програми туру етнографічних музеїв, експозиції яких яскраво висвітлюють проблематику відповідного туру [7].

Вдалою є адаптація етнічних традицій до туристичної діяльності під час проведення етносвят та фестивалів. Зокрема, фестивалі, демонструють яскраво виражену поліетнічність регіонів, якнайкраще представляють збереженість прадавніх обрядів і традицій, що дає змогу наповнити місцевий ринок туристичних послуг новим, якісним турпродуктом. Включення до туристичних маршрутів місць проведення етнічних свят та фестивалів покращуватиме туристичну інфраструктуру регіону, роблячи його привабливішою туристичною дестинацією.

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

Механізм реалізації програми розвитку етнотуризму повинен включати здійснення комплексних етнографічних досліджень території з метою їх використання для розвитку туристичного господарства, визначення норм навантаження на них; обґрунтування гранично допустимих меж об'єктів, визначення районів нового будівництва туристичних комплексів, туристичних баз та спортивних споруд, а також введення в дію норм і правил використання етнографічних і культурних ресурсів і охорони природного середовища.

Особливо цікавим може бути відпочинок, коли до нього долучаються цікаві екскурсійні маршрути, що розвивають витoki та джерела народної культури і мистецтва, літератури, української духовності в цілому. Це і ознайомлення з численними центрами народних художніх промислів, ткацтва, вишивки, гончарства, малярства, різьблення на дереві, лозоплетіння [3]. Це і відвідування місць, пов'язаних з життям та творчістю видатних людей. А перебування у сім'ях сільських трударів дає змогу особисто долучитись до народних свят, ознайомитись з етнографічними особливостями окремих регіонів.

Етногеографічне вивчення окремих етнографічних груп є відносно новим розробленим напрямом у сучасних етногеографічних дослідженнях. В більшості спеціальних етнографічних праць як важливий чинник формування будь-якої етнографічної групи розглядається середовище її проживання. Також під час дослідження проводиться аналіз територіальної організації життєдіяльності та взаємозв'язків між середовищем проживання і етнографічною культурою. Це дає можливість розкрити механізми життєдіяльності конкретної етнографічної групи. Комплексне дослідження етнографічної групи дало можливість встановити та охарактеризувати внутрішні територіальні відмінності між окремими районами [6, с. 72].

Завдяки етнотуризму людина отримує можливість побачити традиційну архітектуру, місцевих жителів у національному вбранні, а в окремих випадках і самому приміряти на себе традиційний народний стрій, а також взяти участь у традиційних святкуваннях, спробувати страви етногастрономії, придбати предмети ужиткового мистецтва у вигляді сувенірів. По завершенню поїздки туристи діляться враженнями про особливості культури етносів відвіданого регіону, що в цілому сприяє зміцненню толерантного ставлення між представниками різних етносів.

Оскільки зацікавленість у історії, традиціях і звичаях сприяє розвитку подорожей та розширенню туристичних горизонтів, і завдяки чому туристи мають можливість відвідати інші країни, то завдання етнотуризму полягає в тому, щоб підвищити культурний рівень людей під час подорожі, задовольнити їх культурні та інформаційні потреби, залишити приємні спогади, навчити їх цінувати власне минуле, провести з ними традиційні майстер-класи, які наочно покажуть побут етносу регіону. У цьому зв'язку доречним є розвиток такого напрямку етнотуризму, як майстер-класи традиційних ремесел на базі мистецьких осередків традиційних промислів та можливості відвідування таких об'єктів туристами шляхом включення їх до туристичних маршрутів, проведення майстер-класів з традиційних ремесел. Така діяльність, з одного боку, сприяє збереженню традицій рукометництва, і водночас слугує засобом їх популяризації та адаптації культурного надбання до сфери туристичних послуг. Часто осередками збереження народних промислів стають етнографічні музеї, які зберігають колекції засобів для виготовлення одягу чи інших ужиткових речей та самі вироби. Та найбільш адаптованою в туризмі можливістю використання традиційної етнокультури стають масові заходи подієвого типу, зокрема фестивалі [5].

Одне із ключових питань, яке необхідно вирішити в найближчий час, – питання оптимізації взаємодії туризму і культури. Культурна спадщина (музеї, галереї, мистецькі майстерні) в більшості країн світу є винятково важливим чинником залучення туристів, генерації міжнародних і локальних туристичних потоків. Це, в свою чергу, стимулює розвиток транспортної, готельної та ресторанної інфраструктури та місцевих виробництв. Тим самим розвиток туристичної індустрії дає поштовх до розвитку інших галузей.

Етнотуризм як подорож з метою ознайомлення і пізнання певного етнокультурного середовища з його самобутніми особливостями – традиціями, ремеслами, побутом, культурою – повинен зайняти гідне місце серед інших різновидів пізнавального туризму. Дослідження та популяризація етнотуристичних ресурсів є передумовою успішної туристичної діяльності.

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

Враховуючи все більший інтерес світової громади до принципів екологічності та сталого розвитку територій, вважаємо етнотуризм вдалим втіленням нової концепції трьох трьох «L» («Landscape – Lore – Leisure») – ландшафт, традиції, дозвілля, що прийшла на зміну концепції трьох «S» («Sun – Sea – Sand») – сонце, море, пісок. Хоча нова концепція передбачає використання переважно природних туристичних ресурсів, не остання роль тут належить традиціям та їх адаптацією до сучасної туристичної індустрії у формі анімаційних програм.

Розвиток туризму як перспективної галузі економіки потребує пошуку різноманітних засобів зацікавлення і приваблювання рекреантів. Одним з таких засобів і цікавим напрямом туризму є етнотуризм, що набуває з кожним роком все більшої популярності. Практика переконливо засвідчує, що фестивалі і етнографічні дійства є важливими чинниками створення відповідного наукового ґрунту для національно-культурного відродження і розвитку регіонів України, ефективними засобами збереження культурно-історичної спадщини, вдосконалення туристичної інфраструктури регіону та урізноманітнення туристичного продукту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бучко Ж. Буковина етнотуристична: можливості та тенденції для транскордонного туризму. *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи*: зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених. Львів: ЛІЕТ, 2016. С. 37–42.
2. Бучко Ж. Етнотуристичні дослідження Буковини. *Географія та туризм*: наук. зб. / ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. К.: Альтерпрес, 2010. Вип. 6. С. 154–158.
3. Бучко Ж. Народні звичаї та традиції населення Українських Карпат у контексті фестивального туризму. *Вісн. наук. досліджень. Сер.: Туризм*. 2006. Вип. 1. С. 183–185.
4. Винниченко І. Єдність через різноманітність. *Урядовий кур'єр*. 9 лютого 2010 р. С. 9.
5. Лесик А., Бучко Ж. Фестивалі Карпатського регіону як чинник туристичної привабливості. *Проблеми розвитку депресивних регіонів*: матер. міжнарод. конф. Ніжин: Аспект-поліграф, 2007. С. 174–177.
6. Сливка Р. Р. Етнографічне дослідження Бойківщини: дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02. Львів, 2002. С. 72.
7. Rudenko V., Dzhaman V., Buchko Z., Dzhaman Y., Mruchkovstyy P. Theoretical-Methodological Basis for Studying the Preconditions of Ethnic Tourism in Multi-ethnic Urban Settlements. The Case of Chernivtsi City, Ukraine. *Journal of Settlement and Spatial Planning*. 2016. Vol. 7, No. 2/2016. P. 157–165.

* * *

УДК 338.48

КОНТЕКСТИ АКТИВНОГО ТУРИЗМУ

Павло Романів

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

Метою дослідження є означення контекстів активного туризму як об'єкта дослідження, виду діяльності, явища, феномену. Результатами нашого дослідження є те, що розглядаючи активний туризм як важливу складову життя значної частини населення всього світу, він здійснює позитивний вплив на організм людини, підтримує фізіологічне та психо-емоційне здоров'я, задовільну фізичну форму, психолого-емоційний стан, здійснює комунікативно-екологічну, виховну, пізнавальну, дидактичну, навчальну функції.

Ключові слова: активний туризм, спортивний туризм, контекст, функції.

CONTEXTS OF ACTIVE TOURISM

Pavlo Romaniv

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

The purpose of the research is to define the contexts of active tourism as an object of research, a type of activity, a phenomenon, a phenomenon. The results of our research are that considering active tourism as an important part of the life of a significant part of the population of the whole world, it has a positive effect on the human body, supports physiological and psycho-emotional health, satisfactory physical form, psychological and emotional state, carries out communicative environmental, educational, cognitive, didactic, educational functions.

Keywords: active tourism, sports tourism, context, functions.